

Anton PERENIČ

Nicola Matteucci

Novoveška država, Izrazoslovje in pota

Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 1999,

uvod: Iztok Simoniti,

prevod: Marjan Sedmak

Nedavno sem bral, da gre pravzaprav za izrabljen kliše, če ob novih prevodih na družboslovno-humanističnem področju trdimo, da prevod zapolnjuje vrzel, ki smo ji priča v domačih razmerah na tem področju. O zapolnjevanju vrzeli nas sicer prepričuje tudi dr. Simoniti v uvodu k Matteuccijevi knjigi, ko ugotavlja, da po Pitamičevi Državi iz leta 1927 nismo napisali nobenega celovitega dela o državi in je zato Matteuccijevo delo več kot dobrodošlo, toda težko bi mu očitati, da se je tudi dr. Simoniti zaradi dodatnega utemeljevanja smiselnosti ali celo nujnosti prevoda zatekel k takemu klišeju, saj je njegova trditev več kot očitna. Prej bi kazalo podrobneje raziskati vzroke za obstoj take vrzeli, kajti vsaj ko gre za preučevanje države, le-te ni mogoče pojasniti zgolj z običajnimi vzroki (ideološkimi, kadrovske, denarnimi in podobnimi ovirami). Zavore, ki so ustvarjale tako vrzel, so globlje zgodovinsko-civilizacijske narave.

Ne glede na utemeljenost Simonitijeve uvodne misli, si upam trditi, da bi bil prevod Matteuccijeve knjige, tudi če ne bi šlo za polnjenje vrzeli, vselej dejanje, ki bi zaslužilo posebno pozornost. Vzrokov za to je več. Prvi in osrednji je seveda sama kakovost Matteuccijevega dela, k njemu pa kaže dodati pomen obsežne uvodne študije dr. Simonitija, saj gre za kakovostno dopolnitev prevedenega dela in obenem za pripravo na razumevanje dela, ki je v veliki meri filozofsko-zgodovinski premislek o nekaterih ključnih značilnostih državne oblasti. In končno, izid Matteuccijevega dela v slovenščini nudi izjemno priljubljenost za presojo, v kolikšni meri je mogoče presaditi tuje delo v slovenščino in pri tem ohraniti vsaj temeljne značilnosti avtorjeve jezikovne kulture in zadostno mero jezikovne zlahtnosti, ki jo premore izvirnik. Morda se zdi poudarjanje tega vidika pretirano ob dejstvu, da gre za prevod znanstvenega ne pa leposlovnega

dela, toda ni mogoče prezreti dejstva, da je Matteuccijevo delo, zlasti v nekaterih poglavjih, izrazil jezikovni podvig, saj poskuša z zgodovinsko-pojmovnim pristopom, kot sam pravi, opozoriti na semantične globine izrazov, ki so prav na področju, ki se ga loteva, "najbolj izrabljeni ali dvoumni". Prepričan je, da je naloga znanosti, ko gre za območje politike, vnesti jasnost v vsakdanji jezik, v jezik vseh. Temu prepričanju se je imenitno oddolžil v svojem delu. V njem tudi z izbranim jezikom in slogom pozorne mu bralcu ponuja izjemen užitek.

Že ko sem pred leti prebral knjigo v izvirniku, sem sem in tja pomislil, kako težavno nalogo bi imel prevajalec pri prevajanju dela, ki ima namen "opredeliti pojme, ki se skrivajo za besedami". Morda po svoji izobrazbi nisem najbolj primeren za presojo jezikovne kakovosti prevoda, vendar si ne morem kaj, da ne bi povedal, da je prevajalec gospod Marjan Sedmak, po moji presoji, res imenitno opravil svojo nalogo. Jezikovni čar izvirnika je ohranil tudi za slovenskega bralca in obenem pokazal, kako lahko tudi v slovenščini s premišljeno rabo domačih pojmov prispevamo k jasnosti sporočil in torej k sporazumevanju. Kako lepo zazveni že prevod naslova dela: Lo Stato moderno postane novoveška država! Kot pravni teoretik sem z veseljem ugotovil, da je avtor tudi pri slovenjenju pravnih pojmov spoštoval njihov v slovenski rabi ustaljen pomen, a se pri tem dosledno izogibal tujkam povsod, kjer je mogoče enakovredno uporabiti domačo besedo. Naravnost ganilo me je, da so v njegovem prevodu "fizične osebe" postale "naravne osebe" in se tako jezikovno enakovredno postavile ob bok pravnim osebam. Pokazal je, da se da na primer slovensko dopadljivo in razumljivo prevesti sicer tako pogosto uporabljeni tujki kot sta konformizem in marginalnost in še in še bi lahko navajal.

Čas in namen današnje predstavitve knjige mi ne omogoča, da bi se lotil kakršnekoli natančnejše vsebinske predstavitve in presoje, zato naj tokrat na hitro nanizam le nekaj kratkih opomb in utrinkov, ki so se nabrali ob branju. Mojstrstvo avtorja se kaže že v tem, da mu je, kljub temu, da je posamezna poglavja napisal v različnih časovnih obdobjih,

jih kot gesla za posamezne enciklopedije, uspelo z njihovo združitvijo oblikovati celovito delo, s prepričljivimi povezavami med posameznimi poglavji, v katerih avtor dosledno izpolnjuje temeljni namen dela, kot ga je napovedal v predgovoru. Zgodovinsko-pojmovno osvetljevanje nekaterih ključnih prvin novodobne države nudi izjemen intelektualni užitek, ob katerem se zaveš tako prehojene poti kot tudi sodobnega sprevačanja in zlorabljanja zgodovinsko oblikovanih pojmov. Kljub obilnemu navašanju zgodovinskih dogodkov ter številnih avtorjev, ki so te dogodke bistveno zaznamovali ali vsaj miselno učinkovito spremljali, Matteuccijsvo besedilo nikoli ne zabrede v faktografsko opustelost, saj vseskozi ohranja in razvija pretanjeno miselno razčlenjevanje z jasnim, čeprav nikoli vsiljivim ali pretirano moralizirajočim sporočilom današnjemu bralcu. Sporočilom, ki se pogosto dojame prej kot samoumevna posledica njegovega filozofsko-zgodovinskega raziskovanja kot pa avtorjeve osebne opredelitve in vrednotne presoje. Izrazit primer je njegovo razpravljanje o politiki, kjer nas na nevsiljiv, a tako prepričljiv in zavezujoč način, privede do spoznanja, da smo sicer ohranili antični pojem, a ga skozi stoletja tako prevrednotili, še več, sprevrgli in oddaljili od njegovega izvora, da je izgubil pojmovno globino in se izrabil do te mere, da mu z lahkoto pripisujemo tudi takšne lastnosti, ki s samim pojmom ne bi smele imeti nobene zveze. Pritrditi je avtorju, da gre za izrabiljenost, še več, za oropanje pojma. Ni mogoče ostati ravnodušen ob njegovem nekoliko daljšem razmisleku o javnem mnenju, pa tudi ne ob sicer kratkih, navidez bolj mimogrede navrženih opombah o odnosu vere in cerkve do države, o vzrokih in pomenu sekularizacije, o veri in njenem vztrajanju pri nespremenljivosti vrednot, o političnem razredu in demagoških bližnjicah, o genezi zakona kot pravnega vira in o prepričanju, da sodobna družba še vedno išče svoj nomos, ki pa ga utegne najti samo tedaj, pravi avtor, če bo sposobna udejaniti enake možnosti dostopa na prizorišče razpravljanja, in se obrniti k dejanskim izkušnjam ljudi in ne k avtoritarnim načrtom politikov ali k sanjarijam raz-

svetljenih duhov, ki bi radi uveljavili svoje vedenje, ne pa razlagali skupne izkušnje.

Kako naj gre slovenski bralec neprizadeto mimo avtorjeve, dejali bi, bolj mimogrede zapisane ugotovitve, "da je moč določena opravila izpeljati bolje in razumneje, če se odpre širok prostor delovanja in če je moč delati z velikimi števili. Politični prostor mora biti velik, saj omogoča bogatejši in bolj raznolik pluralizem, medtem ko je majhna država prej vzrok za takšno prežemanje in poenotenje, ki izloča različnost in daje prednost enovitosti". Neprijetna pripomba za pripadnika majhnega naroda in majhne države, a hkrati izzivajoča: če se zaveš nevarnosti majhnosti, se morda zaveš tudi nuje iskanja moči za njeno preseganje. Tudi zaradi te in vseh drugih avtorjevih premislekov in odzivov je Matteuccijsva knjiga prvovrsten intelektualni izziv, ki bi moral izzvati ne le zgolj teoretike, temveč tudi vse tiste, ki krojijo naše življenje v okviru ustanove, ki je v preteklosti in sedanjosti tako močno zaznamovala naše vsakdanje početje, kakor tudi moralno in intelektualno življenje.

Aleš DEBELJAK

Dimitrij Rupel
Svoboda proti državi

Znanstvena knjižnica FDV, Ljubljana 1998

Knjiga kulturno-socioloških spisov Dimitrija Rupla z naslovom "Svoboda proti državi: osvobodilni in prosti čas" (Znanstvena knjižnica FDV, Ljubljana 1998) prinaša predvsem osebno in hkrati analitično refleksijo socialnih, kulturnih in političnih razsežnosti "tranzicije", kakor jih vidi nekdanji disident in polemični pisec, pa tudi bivši ljubljanski župan in slovenski veleposlanik v ZDA.

Knjiga je zgrajena iz dvanajstih poglavij, ki so notranje razčlenjena na posamezne spise, hkrati pa vendarle razmeroma smiselno zaokrožena. Poglavja, ki "za nazaj" podeljujejo koherenco posameznim esejem, ki so nastali ob različnih priložnostih, kontrapunktično povzemajo in preoblikujejo tematske sklope, ki definirajo jedro knjige. Grobo vzeto so tematski sklopi sledeči: